

**Canım Vətən,
yenəmi Arazla suvarılır
ədəbiyyat zəmin?**

"Ağdam" şeirini yazan şairin Vətənə bu cür sual verməsi risklidir.

Vətən dil açsaydı cavabı sualında verərdi: - bəs şumlanan Ağdama tökülən nə idi?

Şair eyhamı anlayardı; ədəbiyyat zəmisini suvarmaqda təkə sudan istifadə etmirlər. Yoxsa bayraqlar bayraq olmazdı...

Görəsən, Vətən "gözünü yumub ağzını açsa, "yorğunam" desə, Qulu Ağsəs neynəyəcək? Bildim. O, qırx dörd günün ruh yüksəkliyindən aldığı cəsarətlə verib sualı.

Şeirin yayıldığı günlər şairə unudulmaz, gözəl hissələr yaşatdı. Buna hamımız şahid olduq. Qələbə sevinci bir azərbaycanlı kimi, şeirin dillər əzbəri olması isə

zən yumorunda pozur. Məsələn, soruşsa "necəsən?" desən ki, "yaxşıyam, hələ ölməmişəm" çəkinmədən: "inşallah o da olar" deyə bilər. Bəzi fikirlərini söyləməkdə sərbəstliyə yol versə də çox vaxt ürayındəkiləri deməyə xəsislik edir. Bax belədir o. Amma zarafatından incimirik. Niyəsini mən bilmirəm, bəlkə siz bilərsiniz.

Qulu Ağsəs dörd misralıq şeir, beş-altı sözdən ibarət fikir yazıb qələmini dəftərin üstünə qoyub gedir. İndi gəl bu dörd misranın üstünə yüklədiyi mənanı şeirdən ayır görüm necə ayırırsan. Şeirə bir məna verəcəksən, yeddibaşlı əjdaha kimi o yanından yeni bir mənası çıxacaq. Tədqiqatçılara nə var, hərsi öz interpretasiyasını yazacaq, zülüm oxucunundur. Biri öz halına uyğunlaşdırıb söyləyəndə digəri etiraz edəcək ki, yox, o mənada deməyib. Şairin özündən də soruşmaq olmaz ki, bunu hansı mənada yazmısan.

Qulu Ağsəsin labirintləri

şair kimi onu rıqqətə getirməyə bilməzdi. "Ağdam" şeirini yazdığı vaxtadək o, poeziya və publisistikadakı yeri, redaktorluq fəaliyyəti ilə Azərbaycanın dəyərində çevrilə bilmişdi. Yurdu işğaldan azad ediləndən sonra yaratdığı söz xəritəsi ilə də ürəklərdə yerini təzədən rahatladı.

"Ağdam" şairin adına təxəllüsü "Ağsəs" qədər yaraşdı.

Uşaqlıq yaddaşlı, xatirələr məskənli, yurd həsərtli "Ağ-qara bağ" şeiri Məhəmməd Hüseyin Şəhriyarın "Heydər babaya salam" poemasını xatırladır. Yazılma tarixləri, məkanları fərqli olsa da yaratdıqları təəssürat oxşardır.

Qulu Ağsəsin yaradıcılığında ağır terminlərə, avropa dillərindən son illərdə dilimizə keçən tələffüzü çətin sözlərə rast gəlinmir. Bir-iki dəfə gözü çarpsa belə bu gec-gec qarşılaşdığımız yaxşı insanların sayını xatırladılar. Ana dili onun üslubunda pis insanlar kimidir: dəyişməz və əbədi. Yazdıqlarını oxuduqca düşünürük; ifadələrində qəlizlik olmadığı halda nədir onun yaratdıqlarını mürəkkəbləşdirən? Cavab yubanmır. Yaradıcılığını bu cür ağırlaşdıran səbəbin dərin-fəlsəfi məna yükü olması ağıla tez gəlir. Şeirləri balaca boy-buxunu ilə bütöv bir nəslə idarə edən, hər çətin işin öhdəsindən gəlib gücünü dinməz-söyləməz, öyünmədən nümayiş etdirən insana bənzəyir. Bir misrasını oxuyursan, düşüncələrin tərənir: şair burda nə demək istəyib? Həmin misranı təzədən oxuyursan: həə, - deyirsən - nə demək istədiyini anladım. Marağ güc gəldiyindən, ya da bəyəndiyinə görə bir də oxuyanda dodağından "Allah bilir, şair özü burda başqa məqamı nəzərdə tutub" kəlmələri qopur. Belə məqamda şair oxucu üçün sirli görünməyə başlayır. Qulu Ağsəsin şeirlərinin ədəbi labirint olduğu qənaətinə dəyər. Dolaşmaq xətlərin arasında seçim etmək çətinləşir. Hansı tərəfinə düşüb harasından çıxacağını düşünürsən. Nə özün yol tapırsan, nə də uzaqdan səni izləyən adam istiqamət verə bilər. Baxırsan-baxırlar, düşünürsən-düşünürsən. Bəlkə də, buna görə onun yaradıcılığından belə çox yazılıb. Hər bir müəllif, hər ədəbiyyatşünas Qulu Ağsəs labirintlərini çözməyə çalışır. Nəyi nə üçün, kim üçün, niyə yazdığını isə təkə şair özü bilir. Sadə görünən mürəkkəb şeirlər, düşünlü görünən açıq fikirlər Qulu Ağsəs yaradıcılığında mənalı ilə marağ doğurur. Bir qədər fərqli deyək: Qulu Ağsəsin mətnin(ə)də söz yox, məna artıqlığı olur. Bəzən bir misrasını deyəndə el arasında tez-tez işlənən hər hansı bir deyimi xatırlayırsan. Yaxud real həyatdakı hansısa bir əlamət onun poetik dilində üstüörtülü şəkildə beyninə elə ötürülür, düşünürük ki, hamımız şeir dilində danışırıq. Onun oxucunu öz poeziyasında həbs etməyi də var. Elə hökm çıxarır, daxili dünyanı şairin dünyası arasında azırsan. İllərdir, özümüz hələ də qərar bilmirik, üşüyəndə ocağımızı özümüzümü yandıraq.

Təkə yaradıcılığından yazılmayıb, onu tanıyanlar şəxsiyyətini söz-söz, fikir-fikir çözməyə çalışıblar. Sözümlü qəribliyə salmayacaqsınızsa deyim ki, qələm dostları Qulu Ağsəsi sözləşdiriblər. Onun şəxsiyyətinin təsvirində kəlmələr usta əlində gile dönür. Bu tərəfdən yanaşanda şairin xeyli sayda heykəlini görürük. Sanki hər kəs bu qeyri-adi istedad sahibini, yaradıcılığı son dərəcə maraqlı olan şəxsi ayrı-ayrılıqda analiz etməklə onun özündəki mənanı izah etməyə çalışıblar. Bəli, söz kimi, fikir kimi insanın da mənalısı-mənasızı olur. Məncə, Qulu Ağsəsin fərd kimi mənası həm həlim, həm də sərt olmağındadır. Bu iki keyfiyyəti özündə elə daşıyır, biri o birindən çox görünür. Qoşa gedirlər. Biri digəri lazım olan yerdə özünü ortaya atdır. Hərsi öz məqamında üzə çıxır. Ona görə haqqında danışılarda nə "Qulu Ağsəs sərt adamdır", deyirlər, nə də "fağır adamdır" söyləyirlər. Həlimliyini qabartsaq, dilindən çıxan kəskin sözləri yadıma düşər, "sərtidir" desək, dilimiz quruyar. Qulu Ağsəs sözünün yerini-yolunu, hərəkətinin ölçü-biçisini əla bilir. Bu qaydanı bə-

Elə şeirləri də var, nə soruşmağa, nə də etiraz etməyə ehtiyac qalmır.

"Köçəri quşlara vətən dəndi" misrası kimi. Atalar sözütek səslənir. Çox yerdə məsəl yerinə işlədirəm. Həqiqət payı danılmazdır. Bəziləri dənlənməyə gedirlər "yel əsib qoz tökülən ölkələrə". Yerli quşlar onları dimdikləyib yuvadan atanda da "ölməyə vətən yaxşı olur".

***Döşəyin altı kitab,
Kimin yeridi? Sən tap!***

Nümunəni tapmaca kimi uşaqlar üçün işləmək olar. Şagirdlər arasında əyləncəli kiçik səhnə hazırlasalar, yəqin ki, kitabdan ayrılmayan uşağın adını söyləyərler.

***Hardasa çölün düzündə
Su köşkü olmalıydı.
Ürayimin alt gözündə
Son eşqim qalmalıydı.***

Şair iki məkan göstərib: köşk, siyirmə... fəaliyyətə oxucuya qalır. Faydalanmaq olar - köşkdən aldığı su ilə son eşqi həb kimi başına çək.

Sözübütövlüyün, doğruluğun ifadəsi:

***"Su da atmazdı arxadan...
O qədər dürüst idi".***

Sevginin, bağlılığın qısa-geniş, adi-qeyri-adi izahı:

***"O mənim hər şeyimdi,
Mən onun yarısı"***

Q.Ağsəs şeirlərini hansı hisslərlə yazırsa, oxucuya o cür də çatdırır. Oxumaqdan zövq aldığımız kimi dinləməkdən də yorulmuruq.

Aprelin iyirminə aid şeirini isə altındakı skamyada, varığın bir küncündə oturmadiğı vaxtda yazıb. İstəyirəm şairə stul göstərib: - Əyləşib dincinizi alın - deyim:

***Gözəl hisslər bəsləyirik,
Üstəlik də baş əyirik.
Biz "Qulu Ağsəs" deyirik
Aprelin iyirminə.
Doğulmaq da bir iş imiş...
Yalan demək vərmişiz.
"Səni leylək gətiribmiş
Aprelin iyirminə"
Nə tanrını küsdür, qına,
Nə peşman ol varlığına,
Səksən iki yarlığı al
Aprelin iyirminə.***

(Şairin öz şeirinə nəzirə)

Pervanə BAYRAMQIZI